

Käsi kädessä kohti katsomuksia

Opas katsomuskasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa

Teija Miettinen ja Kareniina Kaarre
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö
2019

Sisällys

Lukijalle	1
Mikä ihmeen katsomuskasvatus?	2
Katsomuskasvatusta ohjaavat asiakirjat	3
Varhaiskasvattaja katsomuskasvattajana	4
Katsomuskasvatuksen termejä ja käsitteitä	5
Varhaiskasvattajalle pohdittavaksi	5
Toiminnallisuutta katsomuskasvatukseen	6
Ystävyys	7
Kultainen sääntö	9
Pyhäinpäivä	11
Yhteisymmärryksen viikko	15
Minun ensimmäinen juhlan ja Olen ihme	18
Yhteinen maapallomme	22

Oppaan kuvitus:

Veikko 9v

Hilma 7v

Stella 5v

Vili 9v

Reino 5v

Lukijalle

Luet juuri opasta, joka on koottu varhaiskasvattajille tueksi katsomuskasvatuksen toteuttamiseen päiväkodeissa. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 ja 2018 on tuonut mukanaan monenlaisia muutoksia varhaiskasvatukseen. Vasuperusteiden katsomuskasvatus on uusi asia varhaiskasvatuksessa ja liittyy varhaiskasvattajien ammatilliseen osaamiseen ja lapsen oikeuksiin. Katsomuskasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on kiinnostus muita kulttuureita, katsomuksia ja uskontoja kohtaan sekä erilaisuuden näkeminen ja arvostaminen.

Suomi on yhä enemmän kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninainen ja se näkyy myös varhaiskasvatuksen kentällä. Varhaiskasvattajaa velvoittava katsomuskasvatus on haastava ja tunteita herättävä asia. Kuitenkin kyky ymmärtää uskontoja ja katsomuksia osana kulttuurista moninaisuutta on osa yleissivistystä. Hyvä kasvatusyhteistyö rakentuu kasvattajan avoimesta, kunnioittavasta ja ammatillisesta suhtautumisesta monimuotoisiin perheisiin.

Oppaassa avataan katsomuskasvatukseen liittyviä ajankohtaisia käsitteitä, kerrotaan erilaisista uskonnoista ja katsomuksista sekä rohkaistaan varhaiskasvattajaa näkemään ja toteuttamaan katsomuskasvatusta myönteisellä tavalla lasten arjessa päiväkodissa. Katsomuskasvatus ei saisi rajoittua vain toiminnallisten hetkien pitämiseen, vaan sen tulisi elää myös päivittäin lasten arjessa. Oppaaseen kootut toiminnalliset hetket antavat kuitenkin mahdollisuuden aloittaa katsomuskasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa, avata lapselle mahdollisuutta pohtia ja ihmetellä katsomuksiin liittyviä tärkeitä asioita, sekä virittää keskustelua ja tehdä näkyväksi toimintaa myös huoltajille. Lapsilla pitää olla mahdollisuus palata käsiteltyihin asioihin aina kun he haluavat. Toiminnalliset hetket ovat suunniteltu noin 4-5 vuotiaalle lapsille, mutta niitä voi halutessaan muokata myös pienemmille tai isommille lapsille.

Mielestämme katsomuskasvatus on laajuudessaan ja monipuolisuudessaan hieno mahdollisuus oppia lasten kanssa yhdessä itsestämme, toisistamme ja ympäröivästä maailmastamme. Toivottavasti saat paljon iloa, ideoita ja tukea tästä oppaasta omaan työhösi lasten maailmassa.

Tekijät

Mikä ihmeen katsomuskasvatus?

Katsomuskasvatus on yleissivistävää ja ottaa myönteisellä tavalla huomioon lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot, kulttuurit ja katsomukset, myös uskonnottomuuden. Katsomuskasvatus rohkaisee lapsia tutustumaan erilaisiin tapoihin toimia ja elää, tutustumaan uskontoihin, perinteisiin ja kulttuuriin, harjoittelemaan sosiaalisia taitoja, asettumaan toisen asemaan ja oppimaan hyviä tapoja. Ytimessä on erilaisuuden ymmärtämiseen kasvattaminen. Arjen keskellä iloistamme toistemme erilaisista katsomuksista ja ihmettelemme ja pohdimme niitä yhdessä.

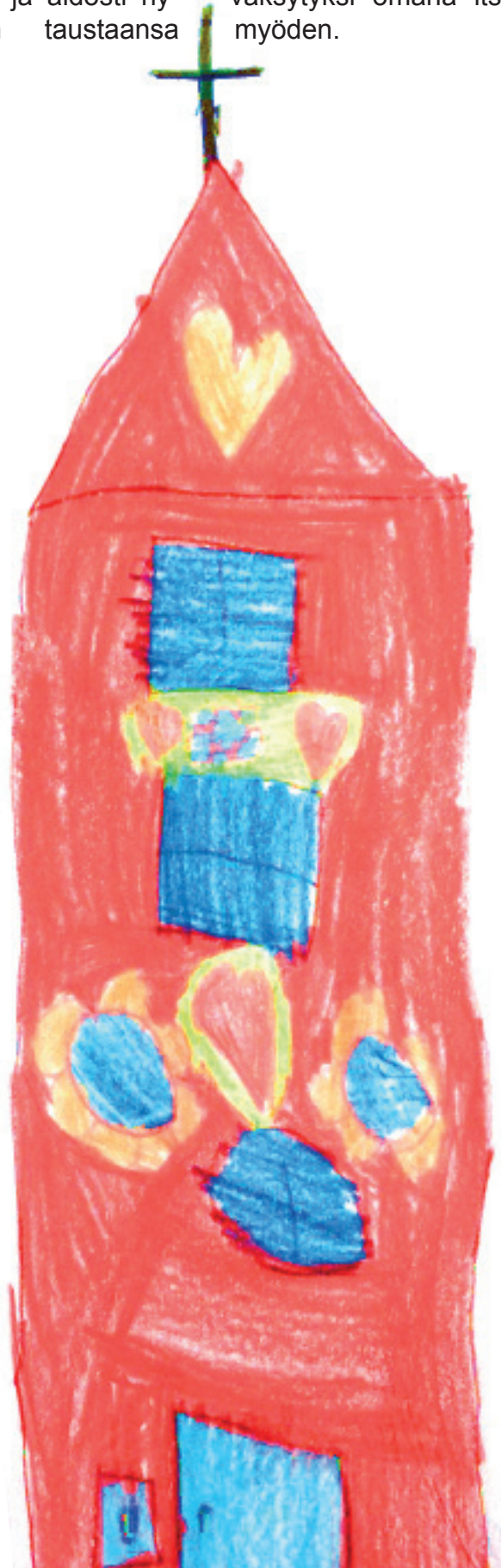
Uskonnot ja katsomukset ovat osana lapsen elinympäristöä riippumatta lapsen perheen katsomuksesta. Uskonnot ovat läsnä jatkuvasti symboleissa, tavoissa ja juhlissa. Kristinuskoon liittyvä yleissivistys länsimaisessa kulttuurissa onkin välttämätön kulttuurisen lukutaidon osatekijä. Monikulttuurisuus haastaa käymään uskontojen välistä vuoropuhelua, mutta kaikki lapset eivät saa tähän välineitä kotona. Monessa kodissa katsomuksiin liittyvät asiat koetaan haastavina tai tarpeettomina käsitellä.

Katsomuskasvatukseen liittyvistä asioista saa ja pitääkin puhua ilman hyssyttelyä. Ne ovat olemassa jo lapsessa itsessään. Siitä huolimatta, että kaikki eivät pidä katsomuksia merkittävänä asiana, pohtii jokainen lapsi perimmäisiä elämänskysymyksiä (kuka minä olen, mihin minä kuulun, mikä on elämän tarkoitus) osana kehitystään. Jos aikuinen kehottaa olla miettimättä turhia, lapsi voi kokea, että hän kysyi jotain kiellettyä ja sai aikuisen suuttumaan. On tärkeää löytää tilaa lapsen mieltä askarruttaville kysymyksille, myös niillekin, jotka eivät ole tieteellisesti todistettavissa.

Varhaiskasvattajan on tärkeää tarttua lapsen esittämiin elämänskysymyksiin. Ne antavat mahdollisuuden yhteisen pohdinnan ja työskentelyn lähtökohtiin. Lapsen positiivisen minäkuvan ja identiteetin kehittymiseen vaikuttaa lapsen kokemus siitä, kuinka häntä ja hänen perhettään arvostetaan.

Katsomuskasvatus on lapsen oikeus ja aikuisen velvollisuus. Katsomuskasvatus kuuluu jokaiselle lapselle. Lapselle on tärkeä tuntee, että hänen omaa katsomuksellista tai uskonnollista taustaa arvostetaan ja kunnioitetaan. Näin ollen

lapsi saa tukea katsomuksellisen identiteettinsä kehittymiseen. Lapsi saa tulla kokonaisvaltaisesti ja aidosti hyväksytyksi omana itsenään taustaansa myöden.

Lähteet: Aitlahti, Keränen-Pantsu, Mäkinen & Reina (2017). Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa. Lasten keskus.

Katsomuskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

www.oph.fi (Kasvatus, koulutus ja tutkinnot - Varhaiskasvatus)

Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

www.oph.fi (Kasvatus, koulutus ja tutkinnot - Varhaiskasvatus)

Varhaiskasvatuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Suomen perustuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Uskonnonvapauslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453>

YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Opetushallituksen ohjeistus katsomuskasvatuksen järjestämisestä ja uskonnollisista tilaisuuksista.

www.oph.fi (Säädökset ja ohjeet -Ohjeita koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen)

Kirkkohallituksen kumppanuuden korit seurakunnan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tueksi

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3B945A>

Varhaiskasvattaja katsomuskasvattajana

Katsomussensitiivisyys on kasvatusote, jonka kautta erilaisille katsomuksille annetaan tilaa keskusteluissa työtovereiden, vanhempien ja lasten kanssa sekä arjen toiminnassa. Katsomussensitiivisyudessa erilaiset katsomukset kohdataan myönteisellä tavalla. Katsomussensitiivisyys edellyttää rohkeutta käydä yhteistä dialogia ja se kuuluu varhaiskasvattajien ammatilliseen työotteeseen. Kasvattajan oma suhtautuminen on aina mallina lapselle. Omasta vakaumuksestaan riippumatta, kasvattajan on pystyttävä toimimaan ammatillisesti katsomuksellisesti moninaisessa ympäristössä. Uusi vasu ja katsomuskasvatus antaa kasvattajille mahdol-

lisuuden oppia sensitiivisyyttä sekä herkkyyttä kuulemaan ja näkemään mitä lapsi pohtii, ihmettelee ja puhuu.

Lapselle ei ole tärkeää, että kasvattaja on tietopankki, joka antaa oikeita vastauksia. Olennaista on, että annetaan lapselle tilaa pohtia ja kysyä. Lapselle riittää usein se, että hän tulee kuulluksi ajatuksineen ja yhdessä aikuisen kanssa voi antautua pohtimaan ja ihmettelemään elämän suuria kysymyksiä. Ei ole väärin sanoa ”Minä en tiedä. Mitä mieltä sinä olet tästä ajatuksesta? Voisimme yhdessä pohtia tätä.”

Lähteet: Kuusisto, A. & Lamminmäki-Vartia, S. (2012). Moral Foundation of the Kindergarten Teacher’s Educational Approach: Self-Reflection Facilitated Educator Response to Pluralism In Educational Context. Special Issue on the Moral Core of Teaching, Education Research International, Vol. 2012, Article ID 303565, 1-13.

“Arvovapaata kasvatusta ei ole olemassa. Tyhjiö täyttyy sillä esimerkillä, jota lasta lähellä olevat ihmiset hänelle näyttävät. Siksi oman ajattelun tunnistaminen on kasvattajalla äärimmäisen tärkeää.”

(Varhaiskasvatus katsomusten keskellä)

Viisi porrasta kohti katsomussensitiivisyyttä:

- 1. Pysähdy kohtaamaan ja kuulemaan. Katsomuskasvatuksen keskeinen osa on pysähtyä toisen ihmisen ajatusten äärelle.*
- 2. Opettele tunnistamaan ja tuntemaan oma vakaumuksesi ja maailmankatsomuksesi. Sitä ei tarvitse piilottaa.*
- 3. Pyri puhumaan asioista suoraan ja rehellisesti niiden oikeilla nimillä lapsen ikätaso huomioiden.*
- 4. Ole luottamuksen arvoinen. Silloin sinulla on lupa odottaa sitä myös toiselta.*
- 5. Yritä asettua toisen asemaan ja katsoa asioita toisen näkökulmasta. Samanmielisyys ei ole tavoite vaan yhdessä eläminen ja kyky yrittää ymmärtää.*

(Uskontokasvatus- ja uskontodialogisihteerin Pekka Y. Hiltusen sekä Varhaiskasvatus katsomusten keskellä-kirjan pohjalta.)

Katsomuskasvatuksen ter- mejä ja käsitteitä

Katsomuskasvatus: uskontoihin ja katsomuk-
siin liittyvä kasvatus osana varhaiskasvatusta,
lapsen oikeus, yleissivistävää ja velvoittavaa,
aidoimmillaan arjen hetkissä, jossa lapsen ih-
mettelylle ja kysymyksille tilaa, ei ole minkään
uskonnon tai katsomuksen opettamista. Osana
varhaiskasvatuksen sisältöä ja tavoitteita, osa
vasuperusteista toimintaa.

Uskonnonvapaus: ihmisen perusoikeus, joka
sisältää vapauden uskoa, kuulua uskonnolliseen
yhteisöön ja harjoittaa uskontoa.

Positiivinen uskonnonvapaus: uskonnot ja
katsomukset saavat olla esillä

Negatiivinen uskonnonvapaus: vapaus olla
uskomatta, osallistumatta uskonnonharjoituk-
seen, ja olla kuulumatta mihinkään uskonnolli-
seen yhteisöön.

Uskonnottomuus: tarkoitetaan elämäntark-
kailusta ja tapakulttuuria, jotka eivät ole uskon-
nollisia. Uskonnottomuus ei sinällään merkitse
kielteistä asennetta uskontoon. Uskonnottomu-
uteen kuuluu kuitenkin myös ateisteja ja vapaa-
ajattelijoita, jotka suhtautuvat kielteisesti uskontoon-
erityisesti kirkon vaikutukseen yhteiskunnassa.

Ateisti: kieltää Jumalan olemassaolon

Uskonnon harjoittaminen: osallistumista us-
kontokohtaisiin rituaaleihin (kuten jumalanpalve-
lus, rukoukset) sekä niiden toteuttamista.

Uskonnotollisesti sitouttamaton: kaikkia kat-
somuksia tarkastellaan tasavertaisesti arvotta-
matta

Elämäntarkkailut: ns. perimmäiset kysymyk-
set kuten kuka minä olen, mikä on elämän tarkoi-
tus, mitä tapahtuu kuoleman jälkeen, miten maa-
ilma on syntynyt, millainen jumala on sekä muita
vastaavia kysymyksiä. Näitä ihmisenä olemisen
peruskysymyksiä on pohdittu kaikissa kulttuu-
reissa kautta aikojen.

Katsomussensitiivisyys: toiminnallinen kas-
vatusote. Kaikki katsomukset kohdataan myön-
teisellä tavalla ja niille annetaan tilaa arkipäi-
väsissä keskusteluissa ja arjen toiminnassa
lapsiryhmissä. On osa kasvatustoiminnan eettis-
tä ja moraalista ydintä.

Dialogisuus: toiminta- ja ajattelutapa, jossa ra-
kennetaan vuoropuhelua erilaisista taustoista tu-
levien ihmisten välille. Varhaiskasvatuksessa di-
alogisen vuoropuhelun avulla sovitetaan yhteen
lapsen elämään, kasvuun ja kasvatussyhteistyö-
hön liittyviä kokemuksia ja ajatuksia.

Lähteet: Lamminmäki-Vartia, S. Katsomuskasvatuskoulu-
tus. Tampere. 12.2.2019.

Varhaiskasvattajalle pohdittavaksi

- Miten lasten katsomukset ja uskonnolliset ky-
symykset voidaan liittää osaksi luonnollista
oppimisympäristöä?
- Jokaisella on katsomus- uskonnollinen, us-
konnoton tai jotain siltä väliltä. Pohdi omaa
katsomustasi. Miten se näkyy tai ei näy elä-
mässäsi?
- Miten oma katsomukseni vaikuttaa kasvatus-
toimintaani lasten kanssa?
- Miten käsittelen omia ennakkoluulojani?
- Miten voin nähdä perheiden vaihtelevat taustat
sekä valmiudet voimavarana yhteisölle?
- Voiko katsomukset yhdistää vai erottaako se
varhaiskasvatuksessa lapsia ja perheitä?
- Miten edistän katsomussensitiivisen yhteisön
rakentamista?
- Miten katsomuskasvatuksella voidaan tukea
lasta moninaisen ympäristön kohtaamisessa?

Lähteet: Haapsalo, T. (2017). Varhaiskasvatus katsomus-
ten keskellä. Lasten keskus.

Toiminnallisuutta katsomuskasvatukseen

Katsomuskasvatus pitää sisällään kaikki lapsiryhmässä esiintyvät uskonnot, katsomukset sekä uskonottomuuden. Niihin tutustutaan ja niitä käsitellään lapsen kehitystason mukaisesti arjen eri tilanteissa ja vuoden kulkuun liittyen.

Keskeisiä katsomuskasvatuksen sisältöjä ovat juhlapyhät, perinteet sekä lasten kysymykset ja pohdinnat. Katsomuskasvatus sisältää kulttuuriperinnön siirtämistä sukupolvelta toiselle ja siihen kuuluu oman uskonnon tapoihin, sisältöihin ja traditioihin tutustumista. Monipuolisen oppimisympäristön aineksia tarjoaa esimerkiksi musiikki, taide, kuvat, tunnelma, symbolit ja erilaiset esineet. Sisältöjä katsomuskasvatukseen tuo myös perheiden erilaiset juhlat, kuten kaste, konfirmaatio, häät ja hautajaiset.

Katsomuskasvatus pitää sisällään myös eettisiä kysymyksiä, Raamatun kertomuksia, vuoden kiertoon liittyviä juhlia, kuten joulu ja pääsiäinen, niihin kuuluvine lauluineen ja leikkeineen. Elämäkysymyksiä, kuten kuolemaa sekä oikeaa ja väärää voidaan pohtia ja ihmetellä.

Katsomuskasvatuksen toteuttamisessa hyödynnetään monipuolisesti kertomuksia, kuvataidetta, draamaa, leikkiä, musiikkia sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Lähteet: Sakasti.evl.fi
Uskontokasvatus.net Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa.

Oppaaseen kootut syyskauden aiheet:

- Ystävyys (toisen huomioiminen)
- Kultainen sääntö (auttaminen ja hyvän tekeminen)
- Pyhäinpäivä (kuolema ja lapsen surun käsittely)

Oppaaseen kootut kevätkauden aiheet:

- Yhteisymmärryksen viikko (moninaisuus ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistus)
- Minun ensimmäinen juhlanani ja olen ihme (lapsen itsetunnon ja ainutlaatuisuuden vahvistaminen)
- Yhteinen maapallomme (luomakunnasta huolehtiminen)

Ystävyys

Varhaiskasvatuksessa vaalitaan lasten ystävyysuhteita ja tuetaan vertaissuhteiden syntymistä. Turvallisessa ympäristössä opetellaan vuorovaikutustaitoja ja rakentavia keinoja ratkaista yhdessä ristiriitoja. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista. Kiusaaminen tunnustetaan ja siihen puututaan. Olennaista kiusaamisen ehkäisyssä on tukea yhteisön hyvinvointia ja lasten vertaissuhteita. Yhdessä toimitaan yhteisönä, jossa aikuiset ja lapset oppivat toisiltaan. Lapsia rohkaistaan toimimaan ryhmän jäsenenä sekä toimimaan hyvässä vuorovaikutuksessa.

On tärkeää, että jokaisella lapsella olisi ystävä ja jokainen saisi olla ystävä toiselle, tärkeä ja hyväksyty. Empatiakyky on välttämätön ominaisuus ihmisen terveelle kehitykselle. Se on perusta kanssakäymiselle ja vuorovaikutukselle ihmisten kesken. Empatiakyky liittyy olennaisesti ystävyysuhteisiin ja sitä voi opetella ja vahvistaa.

Elämyshetki lapsiryhmässä Maukka-Marakatin kanssa

Seuraavaa tarinaa Maukka-Marakatista voi elävöittää tarinassa seikkailevilla pehmoleluilla, muovieläimillä tai eläinten kuvilla, höyhenillä, sekä ”linnunpesällä” missä Maukan aarteita. Tarinan voi myös esittää pehmoleluteatterina tai niin, että lapset toimivat näyttelijöinä aikuisen tukemana. Tarinan avulla keskustellaan miltä lasten mielestä kiusaaminen tai huono käytös tuntuu. Voisiko huono käytös tuntua karhealta ja inhottavalta niin kuin hiekkapaperi, ja hyvä käytös olla kuin pehmeä, kaunis höyhen. Aikuinen voi ottaa konkreettiseksi esimerkiksi hiekkapaperin palasen ja höyhenen ja lapset saavat kokeilla miltä ne tuntuvat ihoa vasten. Ensin inhottavan tuntuinen hiekkapaperi ja sitten pehmeä, kutitteleva höyhen. Kummanlaista käytöstä lapset toivoisivat saavansa ystävältä? Kuinka he haluavat kohdella ystävää?

Askarrellaan ystävyys sopimus päiväkotiin. Leikataan iso kauniin värinen höyhen kartongista, johon lapset painavat sormivärillä sormenjäljen. Sormenjälki on merkinä siitä, että jokainen on ystävä toiselle eikä ketään jätetä yksin. Höyhen muistuttaa siitä, että teemme toisillemme hyviä tekoja ja kohtelemme toisiam-

me reilusti ja kauniisti.

Keskustellaan miltä Maukasta mahtoi tuntua, kun hän jäi yksin? Minkähän vuoksi Maukka kiusasi? Tuliko Maukalle hyvä mieli kiusaamisesta? Olikohan kukaan opettanut Maukalle kaveritaitoja? Pohditaan ja mietitään yhdessä mitä ovat kaveritaidot? Millainen on hyvä ja reilu ystävä? Lasten ajatuksia voi kirjoittaa ylös ja Maukan tarinasta voi muokata uudenlaisen lasten mielikuvituksen mukaan. Sitä voi myös näytellä, leikkiä, tai piirtää.

Mitä Maukka-Marakatti oppi? – Tarina ystävydestä

”Afrikan aurinko hehkui. Leijona nukkui puun varjossa. Joku nyki sitä hännästä. Leijona heräsi ja katsoi kiukkuisena ympärilleen, mutta ei nähnyt ketään. ”Läl-läl-lää, läl-läl-lää”, kuului ylhäältä puusta. ”Maukka-Marakatti!” leijona karjaisi. ”Lopeta tuo toisten kiusaaminen tai sinun käy huonosti.” Maukka vain nauroi, heilautti itsensä toiseen puuhun ja hyppeli korkealla oksistossa.

Äkkiä se huomasi maassa jotakin mielenkiintoista. Päiväunilla olevien leijonanpentujen edessä lojui niiden leikkikalua, pitkä, pureskeltu luu.

”Tuon minä haluan!” Mauk-

ka-Marakatti laskeutui puusta niin hiljaa kuin osasi, hiipi pikkuleijonien eteen, sieppasi luun ja vilisti salamannopeasti takaisin puuhun. Se vei luun aarrekätkölleen, isoon hylättyyn linnunpesään. Sinne se oli vienyt kaikki muutkin aarteensa, jotka melkein kaikki oli varastanut toisilta. Leijonaemo lohdutteli itkeviä pentujaan. ”Täällä tuoksuu apinalta. Maukka on taas ollut asialla. Olisihan se pitänyt arvata. No, älkää enää itkekö, etsitään teille jostain uusi luu.”

Sillä välin Maukka oli jo ehtinyt papukaijoiden kimppeeseen. Niiden vihreät sulat loistivat auringossa vastustamattomasti. Yksi linnuista räjäkäisi, kun Maukka kiskaisi siltä pyrstösulan. Papukaijat lensivät pelästyneinä ja suuttuneina tiehensä. ”Tämä on hieno!” Maukka tuumi sulkaa pyöritellessään. ”Tämä on varmaan taikasulka. Voisinpa taikoa sillä itselleni ystävän.” Sulka kädessään Maukka meni toisten marakattien luokse. ”Haluaisitko leikkiä kanssani”, hän kysyi yhdeltä, mutta tämä juoksi pakoon äitinsä luo. ”Mitä sinä minun lastani kiusaat”, marakattiäiti ärähti Maukalle. Ja kaikki sanoivat toisilleen: ”Tuo on se ilkeä Maukka. Ei leikitä hänen kanssaan.”

Yksi suurimmista murisi ja lähti tulemaan kohti. Maukka pinkaisi pakoon. Sulka putosi ja leijui maahan, mutta Maukka ei sitä huomannut. Iso marakatti rymisti sen perässä ja oli juuri saamaisillaan kiinni, kun Maukan ote lipsi. Nyt käy huonosti, Maukka ehti ajatella pudotessaan. Mutta töps, se tömähti paksun köyden päälle. Köysi kiertyi sen ympäri ja Maukka huomasi tuijottavansa isoon silmään. ”Kukas häiritsee minun ruokailuani?” törähti vanha viisas norsu. ”Maukka-marakatti! Oletko ollut taas pahan-teossa?” Maukka purskahti itkuun. ”Kukaan ei tahdo olla minun kanssani”, se nyyhkytti. Norsu silitti Maukka-Marakattia lempeästi kärsällään. ”No, no, älä nyt”, se sanoi. ”Minä olen sinun kanssasi. Jos tahdot.” ”Tahdon, tahdon ihan kamalan hirveän paljon!”

Siitä päivästä lähtien Maukka-Marakatti ja norsu kulkivat yhdessä. ”Minulla on aarrekätkö”, Maukka sanoi yhtenä päivänä hakiessaan norsulle ruuaksi meheviä puun lehtiä sieltä, minne norsun kärsä ei ylettynyt. ”Se on hylätyssä linnunpesässä. Melkein kaikki aarteet olen ottanut toisilta, ja nyt se kaduttaa.” Voisit palauttaa ne”, norsu sanoi. ”En uskalla, kun kaikki ovat kamalan hirveän vihaisia minulle”. Maukka hypisteli norsun korvaa ja sanoi ”Jos sinä tulet minun kanssani, niin uskallan. Tuletko?” ”Totta kai!”

norsu vastasi.

Ja niin Maukka-Marakatti palautti ottamansa tavarat ja pyysi anteeksi ilkeyksiään. Ennen pitkää se huomasi saaneensa monta uutta ystävää. ”Mutta sinä olet minun kaikkein paras kaverini”, se kuiskasi norsulle.”

(Tarina löytyy Sunnuntaikertomuksia- kirjasta. Kirjoittanut Merja Salonen.)

Lisämateriaalia aiheeseen:

PIKI. Mun ja sun juttu- lasten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn. Lasten keskus.

Juusola, M., Nykänen, A. (2018). Kuinka minusta tuli rohkea- opi tunnetaitoja. Otava.

Kirkkopelto, K. (2016). Molli- kirjat. Lasten keskus.

Sunnuntaikertomuksia. Lasten keskus.

Ympyräiset- tunnetaitojen kehittymistä tukeva kirjasarja (2017).

McDonald, A. (2018). Jukka hukka- kirjasarja. PS-kustannus.

Lähteet: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016 ja 2018).
Ella.fi (empatiakyky).

Sunnuntaikertomuksia. 65 kertomusta kodin yhteisiin hetkiin. Lasten keskus.

Kultainen sääntö

Kultainen sääntö on keskeinen kristillisessä etiikassa, joka kannustaa lähimmäisenrakkautteen. Se on periaate, jonka mukaan ihmisen tulee tehdä toiselle sitä, mitä toivoisi itselleen tehtävän. Kultainen sääntö tunnetaan lähes kaikissa uskonnoissa. Juutalais-kristillisessä traditiossa se muodostaa etiikan pohjan. Kultainen sääntö edellyttää ihmiseltä toisen asemaan asettumista ja aktiivista hyvän tekemistä. Raamatussa se kuuluu Jeesuksen keskeisiin opetuksiin ja löytyy Matteuksen ja Luukkaan evankeliumeista eri sanamuodoin.

Kaikki suuret maailmanuskonnot pitävät tärkeinä sitä, että ihmiset tekevät toisilleen hyvää eivätkä vahingoita toisiaan. Kuitenkin ihmiset eivät aina toimi sen mukaan mitä heidän uskontonsa opettaa. Ihmiset tekevät pahaa ja heitä pitääkin välillä muistuttaa uudestaan oikeasta ja väärästä.

Kultaista sääntöä soveltaen voidaan todeta, että kaikkea ei tarvitse aina ymmärtää eikä kaikesta tarvitse olla samaa mieltä mutta toista tulee kohdella niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan.

Lapsia on ensiarvoisen tärkeää opettaa rakentamaan yhteyttä eri tavalla ajattelevien ihmisten kanssa, kertomaan ja perustelemaan oma mielipide ja rohkaista hyväksymään toinen ja toimimaan yhdessä erilaisista näkemyksistä huolimatta.

Eettisten ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla yhdessä lasten kanssa eettisiä kysymyksiä esimerkiksi ystävyydestä, oikeasta ja väärästä tai oikeudenmukaisuudesta. Lasten kanssa pohditaan yhdessä myös ryhmän sääntöjä ja perusteita niihin.

Kultainen sääntö -elämymshetki lapsiryhmässä

Tarvikkeet; Iso pahvilaatikko, kultaista paperia päälylystämiseen, iso peili, kultaisesta pahvista leikattuja sydämiä ja iso kuva erilaisista lapsista.

Vuoraa pahvilaatikko kultaisella paperilla tai somista aarrearkun tyyliin. Laita peili laatikon avatavaan sisäkanteen. Laita laatikon pohjalle iso kuva, jossa on lapsia eri kulttuuritaustoista. Laita laatikkoon lappu, jossa lukee kultainen sääntö. Laatikkoon laitetaan myös kultaisesta pahvista leikattuja sydämiä niin monta kuin on lapsiakin.

Auttaminen vaatii rohkeutta, ja se ei aina ole helppoa. Joskus olisi helpompaa, kun joku kertoisi mikä on oikein ja mikä väärin. Yhdessä voimme harjoitella mikä on hyvää ja mikä pahaa. Huomaamme, että pahaa voi olla kaikki se, mikä voi tuhota elämää tai erottaa ihmisiä toisistaan. Hyvää taas on kaikki se, mikä tekee elämästä kaunista ja tuo ihmisten välille lisää yhteisymmärrystä ja rakkautta.

(Pienten suuria kysymyksiä-kirjasta)

Aarrearkkulaatikko on piilotettu liinan alle. Jokainen lapsi saa vuorollaan tulla kurkistamaan mitä liinan alla on. Kun kaikki ovat käyneet kurkimassa, aikuinen nostaa laatikon syliin ja miettään yhdessä mitä laatikossa mahtaa olla. Voidaan hieman heiluttaa laatikkoa, nuuhkaista sitä, kuunnella sen sisälle. Arvailtaan yhdessä.

Halukas lapsi saa nostaa laatikosta lapun, ja aikuinen lukee kultaisen säännön kaikille. Pohditaan yhdessä mitä se mahtaa tarkoittaa. Kerrotaan, että kultainen sääntö tunnetaan ympäri maailman ja sääntöä yritetään muistaa, kun ollaan yhdessä toisten kanssa. Vaikka olemme kaikki erilaisia, yritämme kuitenkin yhdessä noudattaa tätä tärkeää sääntöä. Kultainen sääntö lukee myös Raamatussa, kristittyjen pyhässä kirjassa. Kultainen sääntö auttaa meitä elämään yhdessä ja ottamaan huomioon toiset ihmiset. Laitetaan laatikko kiertämään niin, että jokainen saa vuorollaan kurkistaa peiliin. Peili on niin iso, että sieltä näkyy myös vieruskaverin kasvot.

Aikuinen kertoo, että kultaisen säännön noudattaminen ei aina ole helppoa. Joskus me ihmiset, niin lapset kuin aikuisetkin kuitenkin unohdamme, miten käyttäytyä toista kohtaan ja miten parhaiten voisimme olla yhdessä. Meille saattaa tulla riitaa ja erimielisyyksiä. Silloin voimme muistuttaa toisiamme kultaisesta säännöstä. Keskustellaan, että kultainen sääntö voidaan ottaa nyt käyttöön lapsiryhmässä ja se on muistuttamassa, siitä, miten voimme yhdessä toimia parhaiten. Tästä merkinä jokainen saa ottaa laatikosta kultaisen sydämen itselleen, ja liittyä ”kultakerhon” jäseneksi. Se tarkoittaa, että täällä päiväkodissa ja myös kotona, yritämme muistaa olla toisillemme ystävällisiä ja ottaa toiset huomioon.

Sovitaan lasten kanssa, että kultaisen säännön laatikko jää lapsiryhmään. Kun tulee riitaa tai erimielisyyttä, laatikon voi kaivaa esille ja pyytää riitelevät lapset katsomaan peiliin ja muistamaan kultaista sääntöä.

(Toimintatuokio rakennettu ja sovellettu Suomen lähetysseuran sivuilta Uskontodialogi; toiminnallisia harjoituksia mukaan)

Lähteet: Suomen lähetysseura
Issakainen, T., Rahkonen, P. (2010). Atte ja Anna. Meidän ja muiden uskonnot. Lasten keskus.

Gaudrat, M. (toim.) (2007). Pienten suuria kysymyksiä. Kirjapaja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.

Lisämateriaalia aiheesta:

- Aitlahti, K., Keränen-Pantsu, R., Mäkinen, A. & Reina, R. (2017). Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa. Lasten keskus.
- Suomen lähetysseuran nettisivut
- Haapsalo, (toim.) Petäjä, Vuorelma- Glad, Sandén, Pulkkinen, Tahvanainen (2017). Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Lasten keskus. (Suuri tarina täyteen ihmisyyteen kasvamisessa s.177-193).

Hyvän mielen runo

*Hyvä tahto, hyvä mieli, anna meille voimia,
tässä maailmankaikkeudessa ihmisiksi toimia.*

*Auttaa vanhaa, auttaa nuorta, aikuista ja lasta,
olla heille lämmin sauna, metsätuore vasta.*

*Hyvä tahto, lämmin hymy lisää mielenrauhaa,
eikä kukaan rauhallinen koskaan muille pauhaa.*

*Maailma on valoisa, varjojakin riittää.
Elämä on arvokas, on siitä syytä kiittää.*

*Valo nousee oksaa pitkin puiden latvaan saakka.
Ystävyys on valoa ja riita raskas taakka.*

(Jukka Itkonen)

Pyhäinpäivä

Kuolleiden, edesmenneiden omaisten ja esikuvallisten ihmisten muistelu on yhteistä useimmille uskonnoille ja siihen liittyy monia uskomuksia ja tapoja. Perinteet ovat tärkeitä, ne rakentavat persoonaamme ja liittävät meidät osaksi yhteisöä. Perinteet jäsentävät merkityksellisiä elämänkaaren tapahtumia aina syntymästä kuolemaan. Yhteisölliset tavat antavat iloa, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lohduttavat. Lapsia kiinnostaa ja puhututtaa kuolema, josta usein vaietaan, sillä se koetaan liian hankalaksi aiheeksi. Pyhäinpäivä soveltuu hyvin kuoleman ja menetyksen käsittelyyn. Pyhäinpäivän ohella muut juhlat, kuten halloween, voivat elää rinnakkain ja tukea osaltaan lapsen tunne-elämää ja kasvua. Niiden avulla lapsi voi kohdata ja jakaa muiden kanssa pelkojaan ja menetyksiään.

Suomessa pyhäinpäivää vietetään marraskuun alussa. Luterilaisessa kirkossa pyhäinpäivän taustalla on kristikunnan marttyyrien ja uskossa kuolleiden muistelu. Lisäksi jokainen voi muistella omia edesmenneitä läheisiään tai perheen vainajia. Tapana on polttaa kynttilöitä, käydä haudoilla ja päivä on myös suosittu jumalanpalveluspäivä.

Nykyisin pyhäinpäivään liittyy Suomeenkin asti levinnyt angloamerikkalainen juhla *halloween*, jota vietetään pyhäinpäivän aattona 31.10., tosin Suomessa sen päivä on vakiintumaton. Leikkisänä karnevaalina halloween ei päällisin puolin ole uskonnollinen, vaikka sen juuret ovatkin uskonnossa. Halloweenin juuret ovat Britteinsaarien kelttien sadonkorjuujuhlassa ja siirtolaisten mukana juhla rantautui Yhdysvaltoihin. Halloween on esimerkki suosituista juhlaperinteistä, joka hakee muotoaan uudessa kulttuurissa, vaikka se Suomessa koetaan usein kaupallisena tuontitavarana. Halloweenin tunnus on kurpitsalyhty.

"Ihmiset ovat kautta aikain pohtineet mitä meille tapahtuu kuoleman jälkeen. Ihminen ei ole vain ruumis, vaan hänellä on myös sielu ja henki, oma luonne ja tapansa ajatella ja puhua. Jotkut ovat sitä mieltä, että ihminen vain lakkaa olemasta, kun hän kuolee. Hän elää läheisten muistoissa. Kristityt uskovat, että henki palaa Jumalan luokse. Hän ei joudu hukkaan."

(Anna-Mari Kaskinen, Kerro minulle taivaasta.)

Lapsen käsitys kuolemasta

Lapsen tapa käydä suru läpi vaihtelee ikävaiheiden mukaan. Pieni lapsi suhtautuu kuolemaan yksinkertaisemmin kuin isompi. 3-5 vuotias ei vielä erota toisistaan käsitteitä elää ja olla kuollut. Kuolema mielletään enemmän poissaoloksi tai levoksi, joka muuttuu, kun elämä palaa takaisin. Lapsi voi myös ajatella, ettei kuolema koske häntä, vain vanhat ihmiset kuolevat. Yrittäessään ymmärtää kuolemaa, lapsi saattaa sijoittaa sen leikkeihinsä. Lapsi voi myös ajatella, että on aiheuttanut kuoleman omilla ajatuksillaan tai teoillaan. Vaikka pienen lapsen onkin vaikeaa sanoittaa tunteitaan, ei se tarkoita, etteikö surua olisi. Lapsen surua on kuvattu sanalla "surahminen". Lapsi voi ilmaista voimakkaasti kauhistumisensa jatkaakseen hetken päästä leikkejään kuin mitään ei olisi tapahtunut. Lapsi voi käsitellä surua monin eri tavoin. Käyttäytymisen muutokset ovat usein reaktioita, jotka ovat näkyvimpiä merkkejä menetyksestä. Eheytymiseen tarvitaan aikaa. Lapsella on oikeus aikuisen antamaan lohdutukseen.

Kuolema on monille pelottava sana ja varsinkin aikuisten on sitä vaikea lausua. Lapselle kuolemasta kertominen tapahtuu kehitystason mukaisesti. Tärkeää on kuunnella aidosti mitä lapsi sanoo, olla hänen luottamuksensa arvoinen ja antaa rehellisiä ja totuudenmukaisia vastauksia. Turvallinen läheisyys ja yhteinen pohdinta ja läheisen muistelu ovat tärkeitä.

Pienikin lapsi pohtii elämänkysymyksiä kuolemasta ja syntymästä myös varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus pohtia näitä kysymyksiä yhdessä turvallisen aikuisen kanssa. Varhaiskasvattajan on hyvä uskaltautua keskusteluun huoltajan kanssa myös elämänkysymyksistä. Millaisia kokemuksia huoltajalla on lapsen elämänkysymyksistä? Miten kuolema on selitetty lapselle? Miten lasten elämänkysymyksiin toivotaan vastaavan?

Mitä on kuoleman jälkeen? -eri uskonnoissa

Kristityillä on vahva usko kuoleman jälkeiseen elämään. Hauta on ikään kuin lepopaikka ennen ylösnousemusta. Jumala herättää kuolleet.

Uskonottomien ja ateistien surutyöhön ja suruun ei liity mitään uskonnollista. Vainaja tuhkataan ilman uskonnollisia rituaaleja. Kuolinilmoituksessa käytetään liekkimaljakuviota. Vapaa-ajatteliijoilla on omat hautakivikoristeet.

Juutalaisille kuolema on surullinen mutta väistämätön loppu hyvin eletylle elämälle. Elämä jat-

kuu kuoleman jälkeen jollain tavalla. Elämä jatkuu siinä työssä, jonka hän jättää jälkeensä sekä lapsissa.

Islamilaisen tavan mukaan kuollut pitää haudata mahdollisimman pian, mieluiten 24 tunnin sisällä. Ihminen elää vain kerran ja Allah herättää kuolleet. Hän tuomitsee jokaisen oikeudenmukaisesti.

Buddhalaiset polttavat ruumiit. He uskovat, että ruumis tulee tuhota täydellisesti. Kuollut syntyy toisessa hahmossa uudestaan ja uudestaan, kunnes saavuttaa olemattomuuden ja ikuisen rauhan.

Hindulaiset polttavat ruumiin. Näin helpotetaan sielun vaellusta ruumiista toiseen. Sielu syntyy uudelleen jonkin olennon hahmossa. Jos elää hyvin, pääsee lopulta vapaaksi kiertokulusta ja sulautuu maailman yhteiseen henkeen.

Pyhäinpäivä- hämyhetki lapsiryhmässä

Tarvikkeet: ruskea isohko liina, havunoksia korissa, tuikkuja (aitoja tai led), iso kynttilä sekä rauhaisaa kaunista musiikkia esim. Jukka Perko Kaanaanmaa- levy.

Viritä tila hämyisäksi ja rauhalliseksi. Voit laittaa tilaan muutaman lyhdyn, joiden sisällä paa (led)kynttilä, tunnelmavalvoja sekä hallaharsoa pehmentämään kokonaisuutta.

Rauhallinen kaunis musiikki johdattelee lap-

set tilaan ja virittää pyhäinpäivän tunnelmaan. Aikuinen ottaa ovella lapset vastaan ja toivottaa jokaisen tervetulleeksi kuiskaten. Istutaan lattialle piiriin.

Ota ruskea liina käteesi mutta älä avaa sitä vielä. Kysy lapsilta mitä siitä tulee mieleen.

”Tämä liina voisi olla kaikkea sitä, mitä sanoitte mutta tänään tämä liina on maata ja multaa. Levitetään se nyt yhdessä lattialle ja noustaän seisomaan”

”Maa makaa hiljaa ja rauhallisena paikallaan. Joskus mekin haluamme rauhoittua. Hengitämme sisään ja ulos rauhallisesti, seisomme tukevasti ja painamme jalkamme maata vasten. Voimme tuntea kuinka maa kannattelee meitä- maa, jolla elämme. Tämä maa on tänään hautausmaan maata.”

Istutaan rauhassa takaisin omalle paikalle piiriin.

”Osaako joku kertoa, mikä on hautausmaa? Onko joku teistä käynyt siellä?” Keskustellaan yhdessä lasten kokemuksista.

”Hautausmaa on paikka, jossa saamme käydä muistelemassa meille rakkaita ihmisiä, jotka eivät enää elä täällä meidän kanssamme vaan ovat kuolleet.” Ota kori, jossa on havunoksia käteesi ja kierrätä koria lasten luona niin, että he näkevät mitä korissa on. Kerro samalla:

”Havuseppeleen vieminen haudalle on vanha suomalainen tapa. Syksyllä kasvamisen ja kukkimisen sekä sadonkorjuun aika on ohi. Päivät lyhenevät ja tulee kylmä. Luonnossa kuolee kaikki se, minkä aurinko kesällä kasvatti. Havut pysyvät kuitenkin vihreinä ja muistuttavat meitä kesästä ja antavat meille toivoa siitä, että aurinko saa taas aikanaan voimallaan kaiken elämään luonnossa.”

”Rakennamme yhdessä tähän liinan päälle nyt kauniin havuseppeleen. Seppele ja sen muoto kuvaa elämän suurta salaisuutta, rakkautta ja hyvyyttä.”

Kukin lapsi saa vuorollaan nostaa korista vihreän havunoksan ja asettaa sen liinalle niin, että oksista tulee lopulta sepele. Voit hahmotella ohuella langalla ympyrän valmiiksi, niin lasten on helpompi asettaa havu langan päälle.

”Marraskuussa kirkossa vietetään pyhäinpäivää. Pyhäinpäivä on vanha kristillinen juhla, jolloin muistellaan meille rakkaita ihmisiä, jotka ovat kuolleet. Suomessa on tapana käydä viemässä hautausmaalle kynttilöitä tai havuseppeleitä.” Sytytä kynttilä havuseppeleen keskelle palamaan. (Muista paloturvallisuus)

”Pyhäinpäivä on kaipauksen ja ikävän päivä mutta myös kiitoksen päivä. Kiitämme rakkaita läheisiä siitä, mitä me olemme heiltä saaneet.”

Lopuksi laitetaan soimaan kaunista musiikkia ja lapset saavat vuorollaan tuoda oman tuikun liinalle seppeleen viereen. Turvallisuuksystistä voit käyttää led-tuikkuja.

*”Kaikella on aikansa, linnulla ja puulla,
auringolla, tähdillä ja keltaiselle kuulla.”*

(Anna- Mari Kaskinen)

Lapset saavat lopuksi vielä kertoa omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Onko joku heille rakas ihminen kuollut?

(Pyhäinpäivän hetki rakennettu Kerro minulle taivaasta ja Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa sekä Lattiakuvat 2 kirjojen pohjalta.)

Varhaiskasvattaja muista! Ole itsellesi armollinen käsitellessäsi kuolemaa lasten kanssa. Et millään voi tietää vastausta kaikkeen, eikä tarvitsekaan. On olemassa kysymyksiä, joihin ei voi saada vastauksia. Kuolemakin on salaisuus, jonka edessä ihminen kokee oman pienuutensa.

Vastausta tärkeämpää on aito läheisyys ja turvallinen ilmapiiri, joka viestii lapselle siitä, että kuolemaankin liittyvistä asioista saa puhua ilman hämmennystä, jännitystä ja pelkoa. Anna riittävästi aikaa ja tilaa lasten ajatuksille, pohdinnalle ja kysymyksille. Valmiita vastauksia ei ole mutta yhdessä pohtiminen voi avata uusia näkökulmia ja ajatuksia.

Pyhäinpäivää ilmaisun keinoin

Lapset saavat maalata ilon ja surun taidetta. Toiseen paperiin maalataan mistä he tulevat surulliseksi ja toiseen sellaista mikä tekee heidät iloiseksi. Yhdessä mietitään mitkä värit ovat lasten mielestä iloisia ja mitkä surullisia. Millaisia värejä päiväkodin tilasta löytyy?

Tanssitaan tunnetanssia. Musiikiksi sopii esimerkiksi Vauhtivarpaat- cd:ltä iloinen-surullinen tanssi. Laitetaan ensin soimaan mollivoittoista musiikkia, ja tanssitaan surullisesti ympäri tilaa. Millaiselta näyttää surullinen ihminen tai miten hän tanssii? Sitten musiikki vaihtuu iloiseksi ja tanssitaan ilon ja riemun tanssia. Voisiko tanssiin yhdistää erivärisiä huiveja tai kankaita? Millä tavoin vielä voisi tanssia? Vihaisesti, pelästyneesti?

Retki hautausmaalle

Pyhäinpäivän aikaan lasten kanssa voi tehdä pienen vaelluksen hautausmaalle. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä. Hautausmaakäynti on yleisivistävää ja kuuluu ensimmäiseen koriin (Kirkkohallitus, kumppanuuden korit). Käynti hautausmaalla ei ole uskonnon harjoittamista eikä seurakunnan sanoman julistamisen tilanteita ja siihen voikin pyytää mukaan seurakunnan työntekijää osaamisalueensa puitteissa.

Vinkki! Päiväkotiin voi rakentaa pyhäinpäivän kynnyksellä ”Hämäränhissutteluhuoneen”, johon viritetään pyhäinpäivän harasta ja kaunista tunnelmaa hallaharson, kynttilälyhtyjen, tunnelmavaloketjujen, pehmolelujen ja tyynyjen avulla. Huoneessa soi kaunis rauhallinen musiikki, joka johdattaa lapset rauhoittumaan.

Lapsille puetaan ennen huoneeseen astumista näkymätön ”hämäränhissuttelijan viitta”, joka ohjaa lapsia rauhoittumiseen ja kiireettömään oloon. Huoneessa saa huilata, ladata akkuja, viivähtää hetkisen, nauttia tunnelmasta, kuunnella musiikkia ja köllötellä pehmeiden tyynyjen päällä pehmolelu kainalossa. Mitä tunteita ja ajatuksia tämä lapsissa herättää? Antaako levon ja rauhan hetki taas puhtia päivään? Voisiko vanhemmatkin kutsua hämäränhissuttelijoiksi?

Lisämateriaalia aiheesta: Perkiö, P. (2009). Lapsen lohtukirja. Kirjapaja.
Reinikainen, S. (2016). Ihme elämä. Lasten keskus.
Aitlahti, K., Keränen-Pantsu, R., Mäkinen, A. & Reina, R. (2017). Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa. Lasten keskus.
Gaudrat, M. (toim.) (2007). Pienten suuria kysymyksiä. Kirjapaja.

Lähteet: Kaskinen, A-M. (2012). Kerro minulle taivaasta – kun kuolema koskettaa. Kirjapaja.

Issakainen, T., Lindfors, H. (2007). Atte ja Anna- Toivo kantaa- kun meillä on suru.

Kinanen, M. (2009). Surusäkki: vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille. Poikien ja tyttöjen keskus. LK-kirjat.

Yhteisymmärryksen viikko

Jokaisella ihmisellä on katsomus, ei-uskonnollinen tai uskonnollinen tapa ymmärtää maailmaa. Katsomusdialogi voidaan nähdä arkisena vuorovaikutuksena, johon jokaisella tulisi olla mahdollisuus osallistua. Pyrkimyksenä on tutustua toisen uskonnon tai katsomuksen edustajaan tasaveroisessa kohtaamisessa. Katsomusdialogiin tarvitaan empaattista läsnäoloa, reilu ja avoin ilmapiiri sekä aitoa kuulemistä.

Tieto lisää suvaitsevaisuutta. Maailmassa arvelaan olevan yli 10 000 erilaista uskontoa. Se mihin uskoo tai on uskomatta, on jokaisen henkilökohtainen asia. Jokaisella ihmisellä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus eli ihminen saa uskoa tai olla uskomatta niin kuin tahtoo. Kukaan ei voi määrätä toisen ajatuksia ja tunteita.

Kristinusko pähkinän kuorella: Maailman suurin uskonto. Pääsuunnat ortodoksisuus, katolilaisuus ja protestanttiset kirkot ja yhteisöt. Kristinusko syntyi Jeesuksen oppien ympärille. Pyhä kirja Raamattu. Kristityt uskovat, että on vain yksi Jumala, joka on samalla kertaa Isä, Poika ja Pyhä henki ja siksi häntä kutsutaan kolmiyhteiseksi Jumalaksi. Kristinuskon mukaan ne ihmiset, jotka uskovat Jeesukseen ja elävät hänen oppiansa mukaan, pelastuvat. Tärkeimpiä juhlia ovat adventti, joulu, pääsiäinen, helatorstai ja helluntai.

Islam pähkinän kuorella: Maailman toiseksi suurin ja nopeimmin kasvava uskonto. Uskovat yhteen Jumalaan, Allahiin. Uskon kannattajia kutsutaan muslimeiksi. Saanut vaikutteita kristinuskosta ja juutalaisuudesta. Perustaja Muhammed n. 600-luvulla. Jakautuvat kahteen ryhmään; sunniin ja siioihin. Pyhä kirja Koraani. Viisi peruspilaria; Yksi Jumala, jonka profeetta on Muhammed, viisi rukoushetkeä päivässä, almujen anto, paasto ja pyhiinvaellus Mekkaan. Tärkeimmät juhlit ovat paaston päätösjuhla id al-fitr sekä uhrijuhla.

Hindulaisuus pähkinän kuorella: Maailman kolmanneksi suurin uskonto. Pidetään maailman vanhimpana uskontona, jolla ei ole perustajaa. Monia jumalia, tapoja ja uskomuksia. Pyhä kirjallisuus Veda-kirjat. Opin pääkohdat sielunvaellus ja karman laki. Ihmisen tavoitteena vapautuminen jälleensyntymisen kiertokulusta

sekä yhtyminen maailman sieluun eli brahmaaniin. Tärkeimpiä juhlia divali-juhla eli valon juhla loka-marraskuussa sekä holi jokakeväinen värin juhla.

Juutalaisuus pähkinän kuorella: Usko yhteen Jumalaan ja Jumalan ilmoitukseen, että Israelin kansa on Jumalan valittu kansa. Kutsuvat Jumalaa nimellä Jahve. Oppi Messiaasta, joka tulee aikojen lopulla. Juutalaisten historia alkaa Abrahamista, jota pidetään juutalaisten kantaisänä. Pyhä kirja Raamatun vanha testamentti, johon kuuluvat toora, profeettojen kirjat ja kirjoitukset. Ihmisen velvollisuus on täyttää Jumalan laki. Pääsiäinen on tärkein juhla. Viettävät sapatia eli lepopäivää joka viikko.

Buddhalaisuus pähkinän kuorella: Perustaja Siddhartha Gautama, josta tuli myöhemmin valaistunut eli Buddha. Ei edellytä uskoa jumaliin. Keskeinen opetus tehdä hyvää, puhdistaa mieli ja välttää pahaa. Tavoitteena nirvana eli valaistuminen. Pyhä kirja Tripitaka.

Uskonottomuus ja ateismi pähkinän kuorella: Maailmassa on n. 820 miljoonaa ihmistä, jotka eivät tunnusta mitään uskontoa. Uskonottomuus on elämäkatsomus. Uskonnoton viittaa asiaan, jossa ei ole uskontoa ja joka ei perustu uskontoon. Ateismi kieltää jumalan olemassaolon. Koostuvat hyvin erilaisista ja eri tavoin ajattelevista. Ajattelevat, että luotettavaa tietoa saa vain tutkimusten kautta. Uskonottomuus voi olla myös välinpitämättömyyttä uskontoja kohtaan eli ei ole kiinnostunut uskon asioista. Viettävät häitä, nimenantoa ja hautajaisia. Juhlan ydin on seremonia ja avain ihmisten yhdessäolo, tunne yhteenkuuluvuudesta.

Jehovan todistajat pähkinänkuorella: Korostuksia ovat meneillään oleva lopun aika sekä nykyisen maailmanjärjestyksen päättyminen. Odottavat Jeesuksen paluuta maan päälle. Jumalasta käytetään nimeä Jehova. Liikkeessä ei tunnusteta Jeesuksen jumaluutta eikä kolminaisuusoppia. Sakramentteina ovat kaste ja ehtoollinen ja ehtoollista vietetään kerran vuodessa Jeesuksen kuoleman muistojuhlissa. Eivät syö veriruokia eikä Jehovan todistajalle saa tehdä verensiirtoa. Heidän käsityksensä mukaan joulu ja muut kristilliset juhlit ovat pakanallisia vaikutteita, jotka turmelivat kristinuskon. Siksi he eivät vietä näitä juhlia.

Vapaat suunnat pähkinän kuorella: Adventtikirkko, baptistikirkko, metodistikirkko, Pelas-

tusarmeija ja helluntailaisuus. Syntyneet protestanttisten kirkkojen pohjalta. Korostetaan henkilökohtaisen uskoontulon merkitystä. Helluntailaisuus yksi voimakkaimmin kasvavista uskonnoista. Helluntailaiset kastetaan vasta aikuisena seurakunnan jäseneksi. Baptismi painottaa henkilökohtaista uskoon kääntymistä, ja sen merkiksi otetaan aikuiskaste. Adventistit eivät syö veriruokia, sianlihaa eikä sisäelimiä. Lauantai on adventistien pyhäpäivä.

Ystävät ympäri maailmaa- toiminnallinen tuokio

Tarvikkeet; lankakerä, iso maapallo, erilaisten ihmisten kuvia, värikkäitä liinoja, pieniä kiviä ja iso kultainen sydän.

Kokoonnutaan yhteiseen, isoon piiriin, jonka keskellä on maapallo. Otetaan toisiamme kädestä kiinni ja mietitään yhdessä mikä voisi olla pyöreää. Kuunnellaan lasten ehdotuksia.

Kerrotaan, että myös maapallo, jossa me kaikki ihmiset asumme on pyöreä. Pysytään piirissä mutta irrotetaan kädet toistemme käsistä, ja otetaan esiin lankakerä. Heitetään lankakerää niin, että jokainen pitää siitä kiinni kerän saatuaan. Kerän saanut lapsi saa kertoa nimensä ja heittää kerän taas valitsemalleen kaverille. Piirin keskelle muodostuu vähitellen langasta verkko, joka puretaan heittämällä samaa reittiä takaisin. Katsotaan, kuinka hienosti yhteistyöllä saamme piirin pysymään koossa ja langat käsissämme. Leikin jälkeen istutaan piiriin lattialle ja kerrotaan:

”Maailmassa on paljon erilaisia ihmisiä; pitkiä, lyhyitä, hoikkia ja pyöreitä. Jokaisella meillä on omanvärinen iho, tumma tai vaalea tai jotakin siltä väliltä. Jokaiselle on oma luonteensa. On ujoja, lempeitä, hajamielisiä, kärttyisiä, vilkkaita tai rauhallisia. Ja jokaiselle on oma tapansa syödä, nukkua, leikkiä ja pukeutua.” Laitetaan erilaisten ihmisten kuvia lattialle piirin keskelle.

Jatketaan kertomalla: ”Maailmassa on paljon erilaisia kulttuureita ja uskontoja. On ihmisiä, jotka uskovat Jumalaan tai Allahiin tai sitten he eivät usko mihinkään. Kaikki eivät syö samoja ruokia. Toiset syövät haarukalla, toiset puikoilla, jotkut syövät käsillään. Kaikki eivät pidä samois-

ta leikeistä. Toiset asuvat kerrostaloissa, toiset mökissä tai teltassa. Olemme erilaisia kaikki.” Jaetaan lapsille erivärisiä sifonkiliinoja, joita he saavat tuoda kuvien viereen lattialle. Kerronta jatkuu:

”Joskus erilaisuus saattaa pelottaa. Aina ei ole helppoa elää erilaisten ihmisten kanssa eikä tutustua uusiin ihmisiin. Laitetaan kuvien ja huivien viereen pieniä kiviä ja kerrotaan: ”Mutta ilman tutustumista emme voi tietää mitä toinen ihminen ajattelee tai tuntee, mistä hän unelmoi, mistä hän pitää tai mitä hän pelkää. Emme voi tietää mikä hänen nimensä on, ellemmehän rohkeasti kysy sitä. Tutustuminen johonkin vieraalta tuntuvaan asiaan tai ihmiseen voi aluksi jännittää tai pelottaa. Tutustumiseen tarvitaan rohkeutta. Rohkeutta voi yhdessä harjoitella.” Otetaan toisiamme kädestä kiinni ja jatketaan kertomista käsi kädessä:

”Ajattele jos me kaikki olisimme samanlaisia! Kaikilla olisi sama nimi ja kaikki näyttäisivät samanlaisilta ja pitäisivät samoista asioista. Miten oppisimme tuntemaan toisemme? Elämä olisi tylsää. Olemme kaikki erilaisia ja se on tosi hienoa ja värikkästä. Se, että me olemme erilaisia, tekee juuri meistä sen mitä olemme. Ainutlaatuisia ja arvokkaita. Me kaikki erilaiset ihmiset asumme samalla maapallolla ja kuulumme samaan perheeseen: ihmisten perheeseen.” Laitetaan piirin keskelle iso kultainen sydän.

Lauletaan yhdessä piirissä seisten käsi kädessä, käsiä heilutellen ”Ystävyys yhdistää kaikki yhdessä toimimaan, ystävyys yhdistää kaikki yhdessä toimimaan. Onnellisina rauhassa päällä maan, onnellisina rauhassa päällä maan.”

Muita hyviä lauluehdotuksia: Punainen mökki (lasten virsi cd)

Matkustan ympäri maailmaa- laulu

”Matka maailman ympäri”- leikki

Lähdetään yhdessä matkalle maailman ympäri. Aikuinen pyöräyttää maapallon pyörimään, lapsi laittaa silmät kiinni ja tökkää sormella maapalloa. Se mihin kohtaan sormi osuu ja maapallo pysähtyy, on seuraava matkakohde. Tarkastellaan mihin lähdetään; mikä on maan nimi, ketä siellä

asuu vai onko siellä kenties ollenkaan asutusta, onko maa kuuma vai kylmä, mitä tarvitaan mukaan, onko joku käynyt siellä ennen ja voisi antaa vinkkejä, millaista kieltä siellä puhutaan, osaisiko joku puhua sitä? Pohditaan ja pähkäillään yhdessä. Hassutellaan! Sitten ei muuta kuin matkaan: levitetään kädet siiviksi ja ”lennetään” lentokoneella kohti määränpäättä (ympäri huonetta lentäen) VRUUUUUUM! Määränpäähän saavuttaessa mielikuvitellaan mitä maassa voisi tapahtua, ketä siellä kohdataan, mitä siellä voisi tehdä. Tätä maailman ympäri- leikkiä voidaan jatkaa niin kauan kuin jaksetaan. Leikkiä voi myös laajentaa askartelemalla yhdessä passit, opettelemalla kyseisen maan tervehdysten, askartelemalla lipun yms.

Terveisiä meidän perheestä!

Päiväkodeissa voi ottaa katsomuskasvatuksen tueksi käyttöön pehmolelun, joka lähtee vierailemaan ja tutustumaan erilaisiin koteihin vuorotellen. Pehmolelun avulla lapsi ja hänen läheisensä avaavat omaa maailmaansa ja kulttuuriaan muille. Vanhempia ohjeistetaan pohtimaan yhdessä lapsen kanssa kodin arkitouhujen lisäksi perheiden uskonnollisia ja kulttuurisia juhlia, tapoja ja perinteitä. Näitä perhe saa yhdessä kirjoittaa ”terveisiä perheestä” vihkoon. Pehmolelu ja vihko palaavat lopulta takaisin päiväkotiin lapsen kanssa ja vihkosta luetaan mitä kaikkea mielenkiintoista ja uutta pehmolelu näki ja koki jokaisessa perheessä.

Matkustan ympäri maailmaa- näyttely

Perheet saavat toimia asiantuntijoina päiväkoteihin järjestettävässä yhteisymmärrysviikossa. Yhdessä voidaan järjestää ”matkustan ympäri maailmaa”- näyttely, johon kerätään kunkin perheen tervehdys omalla äidinkielellään sekä askarrellaan eri maiden lippuja. Kukin perhe saa tuoda näyttelyyn omaan kulttuuriin liittyviä tärkeitä asioita esimerkiksi leluja, vaatetta, musiikkia. Niitä käydään yhdessä lasten kanssa ihmettelemässä ja ihailmassa. Tietysti myös vanhemmat kannattaa kutsua näyttelyyn.

(Sovellettu ideaa Katsomusten keskellä- pieni on suurin lehden liitteestä Syksy 2018)

Lapset tutkimusmatkailijoina

Lapset voivat toimia tutkimusmatkailijoina niin, että heidät jaetaan ryhmiin. Ryhmät lähtevät tutustumaan erilaisiin uskontoihin vieraillemalla

uskonnollisissa rakennuksissa, tutkimalla symboleita ja pohtimalla niiden merkitystä. Näitä tutkimusmatkailijoiden löydöksiä jaetaan sitten yhdessä muille lapsille ja perheille. (Idea Varhaiskasvatus katsomusten keskellä s.18.) Lapset voivat myös toimia valokuvaajina ja kuvata kyseistä paikkaa. Valokuvista voidaan lopuksi koota näyttely ja pitää vanhemmille esittely.

Lähteet: Rajala R. (2015). Maailman uskonnot. Perustietoa uskonnoista selkosuomeksi. Kehitysvammaliitto ry ja Pertti Rajala.

Uskontojen ja katsomusten yhteisymmärryksen viikko. <http://yhteisymmarrysviikko.fi/kasvatusmateriaaleja/>

Haapsalo (toim.), Petäjä, Vuorelma-Glad, Sandén, Pulkkinen, Tahvanainen (2017). Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Lasten keskus.

Ikkala J., Jämsä J., Nokelainen M. & Sama´neh M-S. (2016). Uusi arkki 2 –maailmanlaajuinen kristinusko .

Lisämateriaalia aiheesta:

Tehtäviä varhaiskasvatukseen ja alkuopetukseen: <http://yhteisymmarrysviikko.fi/tehtavia-varhaiskasvatukseen-ja-alkuopetukseen/>

Ideoita yhteisymmärrysviikon toteuttamiseen: <http://yhteisymmarrysviikko.fi/kasvatusmateriaaleja/>

Juhlakalenterissa kaikkien uskontojen juhlit ja selitykset niille www.juhlakalenteri.fi

Uskontojen maailmassa- pelikortit varhaiskasvatukseen https://felm.suomenlahetykseura.fi/wp-content/uploads/2017/10/Lseura_pelikortit_varh_kor2017b.pdf

Butterfield, M. & Lynas H. Meidän maailmamme. Lasten elämää eri maissa. Otava.

Hoffman M. & Asquit R. (2010). Meidän ja muiden perheet. Lasten keskus.

Me kaikki synnyimme vapaina. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus lapsille (2008). Lasten keskus.

Rajala R. (2015). Maailman uskonnot. Perustietoa uskonnoista selkosuomeksi. Kehitysvammaliitto ry ja Pertti Rajala.

Issakainen, T., Rahkonen, P. (2010). Atte ja Anna. Meidän ja muiden uskonnot. Lasten keskus.

Katavuori, R., Savolainen, S. (2017). Menään jo naapuriin. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Minun ensimmäinen juhlani ja Olen ihme

Minun ensimmäinen juhlani- teemassa käsittelemme monen lapsen ensimmäistä juhlaa, joka voi olla kaste tai nimenant juhla. Olen ihme -teema johdattelee hyväksytyksi tulemisen äärelle. Kummankin toteutuksen tavoitteena on vahvistaa positiivisesti lapsen minäkuvaa ja identiteetin kehitystä.

Jokainen meistä tarvitsee kokemuksen ja tunteen siitä, että on odotettu ja rakastettu jo pienestä vauvasta lähtien. Vanhempien rakkaus ja huolenpito on merkityksellistä, jotta vauvasta kasvaa onnellinen ja tasapainoinen aikuinen. Hetki mahdollistaa myös aikuisen hyvän kosketuksen jokaiselle lapselle vuorollaan. Kosketuksella on äärettömän suuri merkitys lapsen kehityksessä. Sen on tutkittu olevan yhtä tärkeää kuin uni. Kosketus hoitaa meitä kokonaisvaltaisesti. Muista kuitenkin, että kaikki lapset eivät ole tottuneet kosketukseen. Eri kulttuureissa kosketuksella on erilainen merkitys. Esimerkiksi jotkut hindut saattavat vältellä kosketusta.

Jokaisella meistä kosketus herättää erilaisia tunteita ja muistoja. Silloin sitä on hyvä yhdessä varovasti harjoitella keskustelemalla kosketuksen merkityksestä lapsen kanssa. Yhdessä etsittyjen vauvavalokuvan ja vanhempien kirjoittaman kirjeen avulla, vanhemmat voivat yhdessä palata lapsensa vauva- aikaan ja pohtia kiinty-

myssuhdetta sekä vuorovaikutuksen merkitystä. Lapselle on erityisen tärkeää tietää, millainen hän on ollut vauvana, miten häntä on hoidettu, mitä taitoja hän on milloinkin oppinut. Lapsi ei koskaan jaksaa lopettaa kuulemasta kuinka rakas ja odotettu hän on ja, että jo heti syntymästään asti hänestä on iloittu ja hän on ollut juhlien keskipiste.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella lasten oikeutta turvalliseen ja hyvään lapsuuteen. Jokainen lapsi on arvokas ja ainutlaatuinen juuri sellaisena kuin hän on ja jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi niin yhteisön jäsenenä kuin omana itsenään. Varhaiskasvattaja tulee lapsen kasvua ihmisyyteen. Lapsella on oikeus rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Kaste pähkinän kuoressa: on pyhä toimitus ja toinen kristillisen kirkon sakramenteista. Kasteessa ihmisestä tulee kristitty sekä kotiseurakuntansa ja maailmanlaajuisen kirkon jäsen. Kasteen perustana on Jeesuksen antama kaste- ja lähetyskäsky. Kastejuhlaan liittyy myös nimen antaminen. Luterilaisessa kirkossa kasteetaan kaikenikäisiä ihmisiä mutta suurin osa kastetaan sylilapsina. Eräät kristilliset vapaat suunnat kastavat vain aikuisia.

Nimen antaminen eri uskonnoissa ja katso- muksissa

Kristityt; kastepaikka koti tai kirkko. Pappi kas-
taa. Kaste liittää lapsen Jumalan perheeseen
ja oman seurakunnan jäseneksi. Ortodoksiper-
heessä lapselle annetaan nimi jonkun pyhän ih-
misen mukaan. Tämä pyhä on lapsen taivaalli-
nen esirukoilija.

Muslimit; isä antaa lapselle nimen seitsemän
päivän vanhana esivanhempien mukaan. Nimen
mukaan lapsi saa heidän hyviä piirteitään. Per-
heessä järjestetään juhlat. Juhlissa lapsen hiuk-
set leikataan ensimmäisen kerran.

Buddhalaiset; nimi on tärkeä ja sen toivotaan
suojelevan lasta. Vanhemmat antavat itse nimen
tai pyytävät munkkia antamaan lapselle nimen.

Hindut; kotona tai temppelissä. Tähtien asento
vaikuttaa lapsen nimen valintaan. Pappi laulaa
lapsen nimen ja sen tähden nimen, jonka mer-
keissä lapsi on syntynyt.

Juutalaiset; kahdeksan päivän vanhana
nimi pojalle, joka myös ympärileikataan. Ym-
pärileikkaus on merkki liitosta, joka on solmittu
Jumalan kanssa. Tytölle nimi annetaan jumalan-
palveluksen yhteydessä.

Uskonnottomat: voivat järjestää lapselle nimiäi-
set eli nimenantjuhlana. Juhlaan kutsutaan suku-
laisia ja ystäviä. Tilaisuudessa kerrotaan lapsen
nimi sekä hänet liitetään perheeseen, sukuun ja
perheen ystäväpiiriin. Lapselle voidaan nimetä
siviilikummit.

Lasten hellittelyhetki

Tarvikkeet; lasten vauvakuvat ja vanhempien
kertomat asiat lapsestaan vauvana, ympäristön,
jossa liikkumistilaa, vilttejä ja pehmoleluja.

Lapset ovat saaneet tuoda kotoaan mukaansa
yhden vauvakuvan. Kuva on yhdessä vanhem-
man kanssa valittu. Vanhemmat ovat saaneet
”kotiläksyksi” kirjoittaa muutamalla sanalla mil-
lainen heidän lapsensa on ollut vauvana.

Vauvakuvat on koottu seinälle isolle kartongis-
ta leikatulle sydämelle. Lapset saavat vuorollaan
kertoa omasta kuvastaan. Millaisia he ovat olleet
vauvana? Missä he ovat kuvassa? Kenties jon-
kun sylissä? Millainen tunne kuvassa olevalla
vauvalla on?

Kuvista kertomisen jälkeen mietitään yhdes-

sä, mitä asioita pieni vauva tarvitsee, elämään-
sä? Kuka vauvoista huolehtii? Kuka sinusta on
pitänyt huolta ja pitää edelleen?

Seuraavaksi pohditaan mitä asioita vauvat
osaavat tehdä? Miten ne liikkuvat? Jokainen
lapsi saa keksiä miten vauva liikkuu ja näyttää
sen muille. Leikitään vauvoja yhdessä; konta-
taan, ryömitään, kieritään. Millä muulla tavalla
vauvat osaavat liikkua? Osaavatko ne hypähtää
tai jo juosta vai vaappua eteenpäin? Kokeillaan
yhdessä vauvojen ”vaappumiskävelyä”. Miten
vauvat ääntelevät? Mitä jos kaikki vauvat alka-
vat yhtäkkiä itkemään? Miltä vauvan itku voisi
kuulostaa? Näytellään yhdessä vauvan itku ja
ääntelyä.

Lopuksi vauvat väsyvät ja rauhoittuvat. Him-
mennetään valo ja huoneesta ja levitetään lat-
tialle vilttejä ja pehmoleluja. ”Vauvat” menevät
pötköttämään vilttien päälle vierekkäin ja saavat
ottaa pehmolelun kainaloon. Aikuinen käy silittä-
mässä yhtä ”vauvaa” kerrallaan ja lukee samal-
la vanhemman kirjoittaman kirjeen ääneen.

Minun ensimmäinen juhlani – elämyses- hetki lapsiryhmässä

Hetkeä varten tarvitset korin, niin pitkän narun,
että kaikki piirissä olevat lapset saavat siitä kiin-
ni, lasten vauvakuvat, kynttilän ja pienen maljan,
jossa on tilkka vettä.

Koriin on laitettu niin pitkä naru, että jokainen
piirissä istuva saa pitää siitä kiinni. Taustalla soi
rauhallinen, kaunis musiikki. Lapset kootaan
piiriin lattialle ja laitetaan kori kiertämään piiris-
sä. Jokainen lapsi saa ottaa korista narun, jos-
ta pitää kiinni. Samalla hän laittaa korin kiertä-
mään seuraavalle lapselle. Lopulta kun kori on
kiertänyt kaikkien kohdalla, lapset pitävät kiinni
yhteisestä narusta.

Aikuinen laittaa musiikin pois ja alkaa kerto-
maan: ”Otimme yhteisestä narusta kiinni mer-
kiksi siitä, että jokainen meistä on tärkeä tässä
ryhmässä. Me kaikki olemme tulleet tänään yh-
dessä piiriin viettämään rauhallista ja mukavaa
hetkeä, joten hengitä nyt rauhallisesti ja ota hyvä
asento itsellesi.”

Aikuinen kerää narun pois lasten käsistä ja al-
kaa muodostamaan siitä hitaasti sydämen muo-
toa lattialle, piirin keskelle samalla lapsille ker-
toen: ”Kun sinä synnyit, sinua odotettiin kovasti.
Sinun vanhemmasi olivat miettineet miltä mahdat

näyttää. Sinun kaltaistasi lasta ei vielä ollut tässä maailmassa, ei sinun jalkojasi, käsivarsiasi, taitavia sormiasi, ei tapaasi, jolla liikut. He tiesivät, että tarvitsisit paljon rakkautta ja turvaa aikuisilta, jotta sinusta voisi kasvaa onnellinen. Vanhempasi eivät millään malttaneet odottaa, että saisivat pitää sinua sylissään. ”

Aikuinen palaa piiriin omalle paikalleen ja kertoo: ”Vauvan syntymä on suurenmoinen juhla ympäri maailmaa. Vauva tuo syntyessään iloa ja rakkautta. Niin sinäkin toit. Tuot joka päivä iloa muille ihmisille.” Jaetaan jokaiselle lapselle hänen oma vauvakuva. ”Saat nyt viedä oman vauvakuvasi sydämeen juuri sinne mihin haluat.”

Kun kaikki ovat taas piirissä paikallaan, katsellaan kuvia ja aikuinen jatkaa: ”Vauvan toivottaminen tervetulleeksi maailmaan on tärkeää. Se mikä on rakasta ja tärkeää, saa nimen. Vanhempasi miettivät millaisen nimen sinulle antaisivat. On tärkeää, että meidät tunnetaan nimeltä” Jokaisen lapsen nimi on kirjoitettu pienelle pahville. Kukin vuorollaan saa viedä oman nimensä vauvakuvansa viereen.

”Vauvan ensimmäinen suuri juhla voi olla juuri sellainen minkä vanhemmat päättävät järjestää. Perheillä on erilaisia tapoja toivottaa vauva tervetulleeksi. Tänään puhumme monille kristityille tutusta ja tärkeästä asiasta, kasteesta, joka on monen vauvan ensimmäinen juhla. Kastejuhlassa on mukana pappi, joka lukee Raamattua, kristittyjen yhteistä, pyhää kirjaa sekä siunaa vauvan. Siunaus on erityinen rukous, jonka monet kristityt haluavat vauvalleen. Kastejuhlassa pappi koskettaa hellästi vedellä vauvan päätä.” Valuta vettä sormiesi välistä ja kuunnelkaa hetki ihan hiljaa, millainen ääni vedestä tulee.

”Toiset haluavat viettää nimenantojuhlaa. Nimenantojuhlassa eli nimiäisissä vauvan vanhemmat ilmoittavat vauvan nimen ja hänet toivotetaan tervetulleeksi perheeseen ja sukuun.”

Jotkut haluavat, että lapsi saa kasteen vasta kasvettuaan isommaksi, jolloin hän voi itse päättää kirkkoon liittymisestä.”

On siis olemassa paljon erilaisia tapoja juhlia vauvan syntymää. Jokainen niistä on tärkeä. Kaikissa niissä on kuitenkin yhteistä se, että iloitsemme siitä, että juuri sinä olet syntynyt maailmaan ja omaan perheeseesi. Olet rakas vanhemmille-

si.” Lopuksi sytytetään kynttilä piirin keskelle ja aikuinen käy silittämässä jokaista lasta sanoen ”Olet rakas” tai jotakin muuta kaunista.

Lapset veden tutkijoina

Lasten kanssa voidaan ottaa vettä isoon ämpäriin ja tutkia sitä. Kääritään hihat ylös ja läträtään veden kanssa. Mistä vesi tulee? Miltä vesi maistuu? Miltä se tuntuu? Voiko ihminen elää ilman vettä? Mihin kaikkeen vettä tarvitaan? Missä kaikkialle on vettä? Ihmisessä, maassa, taivaalla, kasveissa. Keskustellaan myös siitä, että meillä täällä Suomessa ihmiset ovat jopa liiankin tottuneita ja varmoja siitä, että vesi tulee vesihanasta. Toisissa maissa vesi voi olla likaista ja sitä joudutaan hakemaan pitkän matkan päästä kaivosta. Voimme olla kiitollisia ja onnellisia puhtaasta vedestä ja, että meillä sitä voidaan juoda suoraan vesihanasta. Vettä ei saa tuhjata vaan sitä on hyvä käyttää säästellen, että muillekin riittää.

Lopuksi voidaan tutkia, miten erilaisille tavaroille käy, kun ne joutuvat veteen. Mikä jää kellumaan ja mikä uppoaa? Voisiko vettä lopuksi pakastaa ja sitten imeskellä jäänä? Maistuuko jäätyneet vesi erilaiselta kuin nestemäinen vesi? Mitä vedelle tapahtuu pakkasessa?

Olen ihana -toiminnallinen hetki lapsiryhmässä

Tarvikkeet: Kori, jossa punainen liina, pieniä pehmeitä huopasydämiä sekä valkoisia höyheniä jokaiselle lapselle, pieni aarrearkku, johon mahtuu peili.

Istutaan lattialla piirissä. Aikuinen kysyy haluaisiko joku lapsista tulla nostamaan yhden tavaran korista. Korista paljastuu punainen liina. Kysellään lapsilta mitä heille tulee mieleen punaisesta väristä? Löytyykö joltain lapselta punaista vaatteista.

Aikuinen levittää liinan piirin keskelle ja kertoo: ”Tänään tämä liina kertoo meille välittämisestä ja rakkaudesta. Se kertoo meille jostakin tärkeästä. Tiedätkö mikä sinä olet? Olet ihme, ainutlaatuinen. Merkiksi siitä, saat viedä yhden sydämen liinalle.” Jokainen lapsi saa nostaa korista sydämen vuorollaan ja viedä sen liinalle.

Aikuinen kysyy haluaisiko joku nostaa korista taas yhden tavaran. Korista löytyy höyhen jokaiselle lapselle. Miltä höyhen tuntuu? Onko se kevyt vai painava? Kuuluuko siitä ääni kun se tippuu maahan? Keneltä höyhen on mahtanut pudota? Miten höyhen liikkuu? Osaako se lentää? Kokeillaan koskettaa höyhenellä poskeen, päähän, varpaisiin. Laitetaan lopuksi höyhen turvaan kämmenten väliin.

Aikuinen kertoo: ”Jokainen höyhen on erilainen, ihan niin kuin me ihmisetkin. Ei ole olemassa toista juuri samanlaista höyhentä. Ei ole myöskään toista samanlaista ihmistä kuin sinä. Me olemme erilaisia, omanlaisiamme ja siksi juuri ainutlaatuisia ja arvokkaita. Jokaisessa meissä on jotakin ihanaa.” Aikuinen kiertää jokaisen lapsen luona jutellen samalla ja silittäen höyhenellä jokaisen poskea. ”Saat nyt viedä höyheneen sydämesi viereen liinalle muistutukseksi siitä, että jokainen meistä on erilainen.

Aikuinen kertoo: ”Sinä olet oma kaunis itsesi. Sinulla on silmät, joilla voit nähdä (kosketetaan silmiä), sinulla on suu (kosketetaan huulia), josta tulee sinun äänesi esiin. Sinulla on oman vä-

rinen iho, jolla voit tuntea kosketusta (silittetään ihoa). Rintasi alla (näytetään sydämen kohtaa) sinulla on ikioma sydän, jonka voit tuntea. Kaikki ne ovat sinun omaa ja kuuluvat juuri sinulle. Sinä olet kaunis ulkoa ja sisältä.”

”Tähän aarrearkkuun kurkistamalla, näet jotakin todella arvokasta ja kaunista. Kun kurkistat sinne, saat tietää itsekkin mikä se on.” Aikuinen avaa aarrearkun jokaiselle lapselle vuorollaan. Arkussa on aseteltuna peili niin, että jokainen lapsi näkee siitä itsensä. Kun aarrearkku on käynyt jokaisen luona, laitetaan se piirin keskelle liinan viereen.

Aikuinen kertoo: ”Minä katson peiliin ja ihmettelen, mitä kummaa näenkään. Näen suun ja korvat ja hiukset, pienen nenän ja silmät ihanat. Laitan peilin pois ja mietin vähän, miten sitä onkaan tultu tähän. Miten ihminen itkee ja puhuu ja nauraa, ja välillä lauluja laulaa. Ja taas minä peiliin vilkaisen, ja itselleni hymyilen: kaunis pieni ihminen, sinä olet ainutlaatuinen.”

Lopuksi voidaan kuunnella ja soittaa soittimilla yhdessä Kirkkomuskari- cd:ltä laulu: Olen ihme

Lisämateriaalia aiheesta: Tuovinen, S. (2014). Satuhieronta-läsnäolevan kosketuksen ja sadun taikaa.

Issakainen, T. (2010). Atte ja Anna. Kaste kantaa. Lasten keskus.

Sunnuntaikertomuksia (2001). 65 kertomusta kodin yhteisiin hetkiin. Vauva talossa. Lasten keskus.

Yhteinen maapallomme

Keväällä luonnosta löytyy paljon ihmeteltävää lasten kanssa. Kevät on kasvun aikaa ja täynnä suuria ihmeitä. Siksi onkin hyvä hetki uppoutua lasten kanssa luonnonilmiöiden ja maailman, ympäristön tutkimiseen sekä pohtia maapallomme syntyä.

Luonto sekä pihat ovat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa. Vasun ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen luontosuhdetta ja vastuullista toimimista. Luonnon ilmiöitä tutkitaan eri vuodenaikoina ja eri aistein.

Kertomuksia siitä kuinka maailmamme on syntynyt, on paljon. Se, miten jokainen meistä uskoo maailman syntyyn, luomiseen tai luomiskertomukseen, on yhtä tärkeää ja arvokasta. Kaikille meille maapallon ihmisille on kuitenkin yhteistä se, että meidän tulee huolehtia luomakunnasta ja maasta, sekä kunnioittaa kaikkea elävää ja kohdella sitä hyvin. Jokaiselle on annettu tehtäväksi pitää huolta maailmasta, yhteisestä maapallostamme.

”Tää on mun pallo,tää on sun pallo, älä pilaa sitä potkimalla.”

(Pikku kakkonen)

Varhaiskasvattaja, tämä on hyvä tietää:

Luoja, Luominen ja Luomiskertomus Vanhassa testamentissa:

Luominen on uuden tekemistä. Raamatun mukaan ihmiset ovat Jumalan luomia. Jumalan yksi nimistä on Luoja. Luojana Jumala on tehnyt koko maailman tyhjästä. Hän on antanut elämän kaikelle, mikä on olemassa. Juutalaisuudella ja kristinuskolla on yhteinen luomiskertomus Vanhassa testamentissa. Luomiskertomus on tuhansia vuosia sitten eläneiden ihmisten tulkintaa siitä, kuinka Jumala on vaikuttanut maailmassa. Se on yksi tapa kuvata maailman alkua. Raamatussa Jumala teki maailman seitsemässä päivässä. Ensimmäinen ihminen maan päällä oli Adam, Aatami. Juma-
22

la loi ihmisen maan tomusta muovailemalla ja puhalsi häneen oman henkensä. Aadam nimi on hepreaa ja tarkoittaa maata. Jumala teki Aadaminkin kylkiluusta miehelle kumppaniksi naisen, joka sai nimen Eeva. Useimmilla kulttuureilla ja uskonnoilla on oma luomiskertomuksensa. Kalevalassa, suomalaisten kansantarustossa maailma syntyy sotkan munasta. Koraanissa oleva luomiskertomus poikkeaa jollain tapaa raamatun luomiskertomuksesta mutta ne ovat suunnilleen samanlaisia. (Ihme Elämä)

Yhteinen maapallomme- hetki lasten kanssa

Tarvikkeet; multaa ja kulho, musta kangas, sininen kangas ja keltainen kangas, pahvitähtiä, kuu ja pilviä, muovieläimiä ja kaloja.

Maailmankaikkeus on valtavan suuri, suurempi kuin kukaan osaa edes kuvitella. Me elämme avaruudessa pienellä planeetalla, jonka nimi on maa. Maapallon syntymisestä on erilaisia kertomuksia. Ihmiset uskovat eri tavalla siihen, miten ja mistä maapallo on syntynyt. Yhteistä meille kaikille on kuitenkin se, että meidän tehtävä on pitää huolta maapallosta ja suojella sitä.

Tehdään iso piiri ja otetaan toisiamme kädestä kiinni. Piirinä olemme pyöreä kuin maapallo. Asetetaan jalat tukevasti maahan. Maa kantaa meitä. Sitten suljetaan silmät. Kuvitellaan, millaista on ollut, kun on ollut aivan hiljaista ja pimeää. Yritetään olla hiiren hiljaa. Avataan silmät ja levitetään piirin keskelle iso musta kangas.

Istutaan alas ja kerrotaan: Jotta voimme elää maapallolla, tarvitsemme ilmakehän. Maapallon ulkopuolella on ilmakehä. Ilmakehän avulla voimme hengittää raikasta ilmaa. Vedetään ilmaa sisään ja puhalletaan sitten suun kautta ulos.

Tehdään käsistä kulhon muoto. Maahan voidaan kätkeä monenlaisia asioita. Maassa on multaa. Multaan voidaan upottaa siemen. Siemenestä kasvaa uutta puuta, pensasta tai kukkaa. Kasveista ja puista on paljon hyötyä. Saamme niistä happea ja samalla ne puhdistavat ilmaa raikkaammaksi. Laitetaan kulho, jossa multaa kiertämään, niin, että jokainen lapsi saa koskea multaan. Ripotellaan mustan kankaan päälle vähän multaa.

Maapallo tarvitsee valoa. Mikään ei kasva pimeässä, ilman valoa. Mikä on maapallolla isoin valonlähde? No, tietenkin aurinko. Jos aurinko osaisi puhua, se varmaan sanoisi ”Minä nousen aamulla hitaasti taivaalle, sitten paistan maan päällä. Annan teille valoa ja lämpöä ja kasvatat kukkia, puita ja pensaita.” Muotoillaan keltaisesta kankaasta pyöreä aurinko mustan kankaan päälle.

Noustaan seisomaan ja levitetään iso, sininen kangas piiriin, niin, että jokainen saa kiinni siitä. Seistään piirissä ja heilutellaan kangasta rauhallisesti kiinni pitäen. Maapallosta suurin osa on vettä ja siksi sitä kutsutaan siniseksi planeetaksi. Kaikki elämä maapallolla tarvitsee vettä. Ilman vettä ei voi elää. Vedessä elävät monet eläimet. Ihmiset ja eläimet juovat vettä, kasvit tarvitsevat vettä kasvaakseen. Asetellaan sininen kangas varovasti mustan kankaan reunoille.

Merten ja järvien yllä on taivas. Taivas on valtavan iso ja meistä kaukana. Taivaankappaleista selkeimmin taivaalla näkyvät aurinko, kuu ja tähdet sekä joitain planeettoja. Taivaalla voi nähdä myös pilviä, jotka ovat muodostuneet vedestä. Yöllä taivas on musta ja silloin voi nähdä tähtiä ja kuun, jot-

ka valaisevat mustaa taivasta ja antavat yössä liikkuville eläimille tai ihmisille valoa. Lauletaan tuiki tuiki tähtönen ja viedään mustan liinan päälle tähtiä, kuu ja pilviä yhdessä lasten kanssa.

Maapallolla on ilmakehä, maa ja taivas, valoa ja vettä, kasveja ja eläimiä. Mikä vielä puuttuu? Kenen tehtävä on pitää huolta tästä maapallosta ja suojella sitä? No, ihmisen tietenkin. Ihminen on maapallolla ainut olento, joka on niin viisas, että voi suojella maapalloa ja pitää siitä huolta. Maapallo ei ole vain ihmisten koti, vaan se on myös monen kasvin ja eläimen koti. On tärkeää, että kaikki saavat tilaa kasvaa ja elää. Kaikki tarvitsevat oman asuinalueensa. Nyt lapset saavat koristella piirin keskustan erilaisilla muovieläimillä ja kaloilla sekä kaikella vihreällä. Lopuksi yhteisellä taideteoksella saa leikkiä. Jutellaan yhdessä siitä, mitä tarkoittaa maapallosta huolta pitäminen. Miten lapset voivat pitää maapallosta huolta? Entä aikuiset? Miksi on tärkeää huolehtia maapallosta?

Luontokamera- ulkona toteutettava harjoitus isommille lapsille

Luonnossa on paljon yksityiskohtia, jotka jäävät huomaamatta helposti. Kameralla voi tallentaa kuviksi havaintoja. Asetutaan pareittain ulkona. Toinen sulkee silmänsä. Näkevä kuljettaa pariaan rauhallisesti olkapäistä ohjaten eri suuntiin. Sopivan paikan valittuaan hän pysäyttää parin ja ohjaa tämän kohti valitsemaansa kohdetta. Parin silmät ovat edelleen kiinni. Näkevä asettaa parinsa sellaiseen asentoon, että tämä näkee halutun yksityiskohdan. Sovitusti merkistä ”saa laittaa kameran päälle” eli pari saa avata silmät. Hän katsoo tarkkaan sitä, mitä näkee edessään ja sulkee taas silmät. Näkevä pari johdattaa silmät kiinni olevan takaisin lähtöpaikkaan. Missä kohde on nyt? Pari avaa silmät ja lähtee etsimään samaa kohtaa missä äsken kävi. Kun kohde on löytynyt, vaihdetaan ”kameraa”. (idea Polkuja rauhoittumiseen- kirjasta)

Luontoihme! -vihreän värin synty

Maalataan märkää märälle tekniikalla veden ja auringon lämmön taikaa luonnossa. Lapset saavat maalata märällä pelkästään veteen upotetulla pensselillä akvarellipaperin täysin märäksi. Aikuinen aloittaa kertomalla auringosta ja sen lämmittävistä säteistä samalla itsekin maalaten märkään paperiin keltaisella. Maalataan paperin yläosasta alkaen kaksi kolmasosaa sivusta sivuun rauhallisin vedoin. Lapset tekevät

samoin. Sitten aikuinen kertoo veden tärkeydestä koko luomakunnalle maalatessaan sinisellä paperin alaosan keltaiseen väriin asti. Lapset maalaavat taasen perässä. Aikuinen jatkaa sitten maalaamalla sinisellä yli keltaisen ja pyytää lapsia tekemään samoin, ilman, että kertoo tulevasta vihreästä väristä. Annetaan lasten itse huomata tapahtuma. Aikuinen kertoo vihreydestä luonnossa, vihreä väri kertoo uuden elämän synnystä. Keskustellaan mitä lapsille tulee mieleen vihreästä.

(Idea Pulmun jyväsiä pienille ja suurille, Pieni on suurin- lehden liite 1/2018)

Eläinten pesät-leikki

tarvikkeet: erivärisiä hulavanteita, vanteiden värisiä hernepusseja, muovipalloja tai vastaavia.

Hulavanteet ovat eläinten pesiä. Hernepusset tai pallot ovat eläinten ruokaa. Esimerkiksi: pupu-porkkana, orava-käpy, pikkulintu-siemenet. Hulavanteet asetetaan eri puolilla tilaa. Keskelle laitetaan yhteen kaasaan kaikki eläinten ruoka. Sovitaan yhdessä miten eri eläimet liikkuvat.

Leikin kulku: Leikkijät asettuvat ruokakassojen lähelle. Ohjaaja sanoo kuuluvalla äänellä jonkun eläimen nimen. Leikkijät ottavat kyseiselle eläimelle kuuluvaa ruokaa ja lähtevät viemään sitä oikeaan pesään, kuten yhdessä ollaan sovittu.

(Leikki kirjasta Ihme elämä 2016)

Unelmien maapallo- työskentely

Keskustellaan lasten kanssa siitä, millainen heidän mielestään on unelmien maapallo, jolla he toivovat asuvan? Millaisesta maailmasta he unelmoivat? Millaisen maapallon he toivovat? Laitetaan ideat, ajatukset ja unelmat lentämään. Jokainen lapsi saa leikata kartongista pyöreän maapallon itselleen ja värittää sen. Aikuinen on kerännyt ison valikoiman erilaisia lehtiä, joita lapset saavat tutkia ja etsiä omalle unelmien maapallolle sieltä toivomiaan kuvia. Kuvat leikataan ja liimataan maapalloon. Työskentelylle annetaan riittävästi aikaa. Lopuksi lapset saavat kertoa omista unelmien maapalloistaan.

Lisämateriaalia ja lähteitä aiheesta:

Reinikainen, S. (2016). Ihme elämä. Lasten keskus. (Pieniä puita ja suuria puita s.11)

Kaiva ja kylvä. Miksi puu kasvaa? Tiedettä kotona (2001). Tutkimuksia puutarhasa. Kustannus-Mäkelä.

Goodings, C., Furukawa, M., Lapsen oma vihreä kirja (2009). Minerva Kustannus oy.

Hoffman, M. (2014). Meidän ja muiden vihreä kirja. Lasten keskus.

Aitlahti, K., Reinikainen, S. (2018). Polkuja rauhoittumiseen. Läsnaolotaitoja lapsille ja nuorille. Lasten keskus.

Pulmun jyväsiä pienille ja suurille. Pieni on suurin- lehden liite 1/2018.

Wahlström & Juusola (2017). Vihreä hoiva ja kasvatusta: Luontoherkkyys- ja ympäristökasvatusta lapsille sekä nuorille.

Saarinen, S. (2016). Aistiseikkailu 3. Matka maailman ympäri jatkuu. PS-kustannus.

